

o. Łukasz Filipiuk

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

ORCID: 0000-0003-3672-1777

email: filipiuk_lukasz7@o2.pl

<https://doi.org/10.4467/25443283SYM.23.019.19572>

SPRAWOZDANIE Z II KONGRESU TEOLOGII PRAKTYCZNEJ „PARAFIA JUTRA” (LICHEŃ – SANKTUARIUM MATKI BOŻEJ LICHEŃSKIEJ BOLESNEJ KRÓLOWEJ POLSKI, 18-21 WRZEŚNIA 2023 ROKU)

REPORT FROM THE 2ND CONGRESS OF PRACTICAL
THEOLOGY “PARISH OF TOMORROW” (LICHEŃ -
SANCTUARY OF OUR LADY OF LICHEŃ, SORROWFUL
QUEEN OF POLAND, SEPTEMBER 18-21, 2023)

Abstrakt

II Kongres Teologii Praktycznej pt. „Parafia jutra”, który odbył się w Licheniu w dniach 19-21 września 2023 roku, miał na celu: dokonanie diagnozy obecnej sytuacji społeczno-religijnej w Polsce uwarunkowanej pandemią COVID-19 oraz stanu duszpasterstwa, poddanie jej analizie w świetle nauczania Magisterium Kościoła oraz wskazanie odpowiednich działań dla najoptymalniejszego funkcjonowania polskich parafii. Obecni tam naukowcy, duszpasterze oraz wierni

świeccy dyskutowali o perspektywach i wyzwaniach stojącymi przed parafiami w niedalekiej przyszłości. Nagrodzono również te wspólnoty parafialne, które odznaczyły się wysokim stopniem aktywności i kreatywności duszpasterskiej.

Słowa kluczowe:

kongres | teologia praktyczna | wspólnota parafialna

Abstract

The 2nd Congress of Practical Theology entitled "The Parish of Tomorrow", held in Licheń on 19-21 September 2023, aimed to: diagnose the current socio-religious situation in Poland conditioned by the COVID-19 pandemic and the state of pastoral ministry, analyse it in the light of the teaching of the Church's Magisterium and indicate appropriate actions for the most optimal functioning of Polish parishes. The academics, pastoral workers and lay faithful present there discussed the prospects and challenges facing parishes in the near future. Prizes were also awarded to those parish communities that showed a high degree of pastoral activity and creativity.

Keywords:

congress | practical theology | parish community

W dniach od 18 do 21 września 2023 roku w sanktuarium Matki Bożej Licheńskiej Bolesnej Królowej Polski odbył się II Kongres Teologii Praktycznej. Było to drugie tego rodzaju przedsięwzięcie, bowiem w dniach od 19 do 21 września 2016 roku w Warszawie odbył się I Kongres Teologii Praktycznej „Polska krajem misyjnym? 1050 lat po przyjęciu chrześcijaństwa”. Przedmiotem refleksji tegorocznej edycji kongresu, któremu przyświecało zagadnienie „parafii jutra”, było dokonanie diagnozy aktualnej sytuacji społeczno-religijnej w Polsce uwarunkowanej pandemią COVID-19 oraz rozpoznanie stanu duszpasterstwa (widzieć), jego analizy w świetle nauczania Magisterium Kościoła (oceniać) i wskazanie odpowiednich kierunków działań dla funkcjonowania polskich parafii (działać). Kongres, o którym mowa w niniejszym sprawozdaniu, został zorganizowany przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie we współpracy z czterema stowarzyszeniami teologii praktycznej: Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów, Stowarzyszenia Katechetyków Polskich, Stowarzyszenia Liturgistów Polskich oraz Stowarzyszenia Homiletów Polskich. Partnerami wyda-

rzenia były Komisja Duszpasterstwa KEP oraz Zespół KEP ds. Nowej Ewangelizacji. Patronat medialny objęły Katolicka Agencja Informacyjna, TVP oraz „Gość Niedzielny”.

Na program kongresu złożyło się pięć sesji plenarnych i sesja panelowa, podczas których realizowanych było pięć bloków tematycznych. Pierwsze były dostępne dla ogółu uczestniczących w kongresie, natomiast drugie zostały podzielone na sześć grup z możliwością wyboru panelu dyskusyjnego. Zadaniem piątej sesji plenarnej było podsumowanie rezultatów dyskusji prowadzonych w ramach sesji tematycznych oraz zaproponowanie postulatów wypływających z tych spotkań. W czasie dwóch dni głoszonych prelekcji (od 19 września, tj. drugi dzień kongresu) swoje wystąpienie miało 20 referentów. Pierwszego dnia odbyły się spotkania stowarzyszeń naukowych oraz uroczysta Msza Święta pod przewodnictwem bp. Wojciecha Osiała, którą rozpoczęto kongres.

Wydarzenie kongresu przyciągnęło uwagę nie tylko naukowców z dziedzin poruszanych w czasie jego trwania, lecz także uczestniczyli w nim licznie obecni przedstawiciele Komisji Duszpasterstwa KEP, Zespołu KEP ds. Nowej Ewangelizacji, Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów KEP, Komisji Wychowania Katolickiego KEP, Rady ds. Rodziny KEP, Ogólnopolskiej Rady Ruchów Katolickich, Rady ds. Apostolstwa Świeckich KEP. Dzięki obecności tak wielu przedstawicieli teologów, księży proboszczów i wiernych świeckich tworzących struktury Kościoła w Polsce możliwe było stworzenie takiej płaszczyzny spotkania, gdzie kwestie normatywne i duszpasterskie były poruszane.

Dwie pierwsze sesje plenarne realizowane były w ramach pierwszego etapu – widzieć – paradygmatu teologiczno-pastoralnego kard. Josefa Cardijna i poruszały zagadnienia natury pozateologicznej. Pierwsza sesja plenarna dotyczyła *Uwarunkowań pracy polskich parafii*. Jako pierwszy referat zatytułowany *Uwarunkowania duszpasterstwa w Polsce* wygłosił bp prof. ucz. dr hab. Wiesław Śmigiel (UMK). Ksiądz biskup umiejscowił owe uwarunkowania w trzech kategoriach: historycznych, społecznych i religijnych. Wskazał również na dwa główne trendy koegzystujące w Polsce – negatywny i pozytywny. Pierwszy stanowi konsekwencję komunizmu oraz stylu życia, który można określić jako konsumpcyjno-liberalno-lewicowy. Pozytywne uwarunkowania to m.in. większa aktywizacja społeczeństwa oraz rosnąca liczba tzw. par-

ticipantes. Refleksję kończyła puenta o tym, że badania socjologiczne wskazują na spadek regularnych praktyk religijnych oraz zjawisko indywidualizacji wiary.

Drugie wystąpienie pt. *Jakość życia w Polsce i jej uwarunkowania-doświadczenia COVID-19 i migracji uchodźców wojennych z Ukrainy* zaprezentowała dr Joanna Chwaszcz (KUL). Wskazała ona, że pandemia COVID-19 i doświadczenie wojny na Ukrainie zachwiały poczuciem bezpieczeństwa Polaków, które zalicza się do podstawowych czynników kształtujących jakość życia. Czas ten przyczynił się również do wytworzenia nowych wzorców przystosowania – adaptacyjny i nieadaptacyjny. Traumatyczne doświadczenia ostatnich lat ukazały niejako bezradność w przyjęciu trudności życiowych, co wywarło istotne konsekwencje w życiu wielu młodych ludzi. Tym jednak, co pomogło ochronić ich zdrowie psychiczne, okazało się być wsparcie społeczne.

Profesor dr hab. Mirosława Grabowska z Uniwersytetu Warszawskiego, wypuklając zagadnienie *Zmian religijności społeczeństwa polskiego*, zamknęła pierwszą sesję plenarną. Profesor przedstawiła analizę badań sondażowych CBOS obejmujących okres od 1992 do 2022 roku i skonkludowała omawiane dane następująco: „Najważniejszym wnioskiem jest, że w społeczeństwie polskim następuje powolny spadek poziomu wiary religijnej i szybki spadek poziomu praktykowania”.

Drugiej sesji plenarnej przyświecało zagadnienie *Parafii w perspektywie wyników badań socjologicznych*. Sesję rozpoczęła prof. dr hab. Kaja Kazmierska z Uniwersytetu Łódzkiego, omawiając temat *Parafia w świetle badań oraz syntez synodalnych w archidiecezji łódzkiej*. Odwołując się do badań własnych i syntez 16. Synodu Powszechnego Kościoła, prof. Kaja Kazmierska ukazała aktualne rozumienie parafii jako wspólnoty. Odniosła się do pozytywnych i negatywnych opinii badanych, ich doświadczenia wspólnoty i poczucia odpowiedzialności za nią. Uwzględniając prace synodu archidiecezji łódzkiej, ukazała również proces łączenia refleksji dotyczących wspólnototwórczego charakteru parafii rozwijającego się w ramach synodu powszechnego i diecezjalnego.

W drugim wystąpieniu tej sesji plenarnej ks. dr Tomasz Adamczyk (KUL) ukazał *Obraz księdza w świadomości polskiej młodzieży*. Odwołując się do różnych badań socjologicznych, jakie były przeprowadzane

w ostatnich latach w Polsce, ks. Tomasz Adamczyk zaprezentował dość negatywny obraz współczesnego księdza jako wynik opinii młodzieży polskiej. Spośród proboszczów, wikariuszy i katechetów największym zaufaniem mogą cieszyć się katecheci przez bliski kontakt z uczniami na co dzień oraz proboszczowie odpowiedzialni za różne formy duszpasterstwa w parafii. Wizerunek kapłana w społecznym odbiorze wiernych jest istotny, ponieważ rzutuje on na przyjęcie bądź odrzucenie głoszonego przezeń orędzia Ewangelii.

Druga sesja plenarna kończyła się wystąpieniem dr. Mateusza Tutaka, który w zastępstwie za prof. ucz. dr. hab. Marcina Jewdokimowa (UKSW) przedłożył referat zatytułowany *Parafia jutra z perspektywy proboszczów w świetle badań metodą „world cafe”*. Bazując na badaniach przeprowadzonych w 2023 roku metodą jakościowo-aktywizującą *world cafe*, zostały zaprezentowane doświadczenia posługi proboszczów i wynikająca z nich wizja jutra parafii. Dotyczyły one życia codziennego i świata przeżywanego oraz doświadczeń religijnych proboszczów. Omówione były takie zagadnienia jak: zaangażowanie świeckich w parafię, trudności w prowadzeniu parafii dzisiaj i wyzwania z tego wynikające, opis codziennego dnia życia proboszcza czy tematów poruszanych między proboszczami. Zmieniające się warunki życia i kontekst społeczny sprawiają, że proboszczowie czują niepewność, mówią o osamotnieniu bądź zagubieniu. Kongres „Parafia jutra” jawi się dla nich jako szansa i nadzieja na przyszłość.

Trzecia sesja plenarna omawiała zagadnienia *Biblijno-teologicznych podstaw życia parafialnego*. Tutaj rozpoczął się drugi etap paradygmatu teologiczno-pastoralnego – oceniać. Wystąpienie miało troje prelegentów. Jako pierwszy referat przedłożył ks. prof. dr hab. Janusz Kręcidło z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Charakter wystąpienia był *stricte* biblijny i poruszał temat *Konstytutywne elementy tożsamości wspólnot wyznawców Chrystusa na podstawie Dz 4,32-35*. Przedstawiony fragment stanowi drugie spośród czterech summariów opisujących sposób życia pierwszego Kościoła. Z refleksji można wywnioskować, że do konstytutywnych elementów życia pierwszych wspólnot uczniów i wyznawców Chrystusa należały: jedność ducha, wspólnota dóbr materialnych, autorytet apostołski i dawanie świadectwa o zmartwychwstaniu Chrystusa.

W drugim wystąpieniu tej sesji, w zastępstwie za ks. prof. ucz. dr. hab. Andrzeja Czaję (UO), prelekcję dotyczącą *Komunijnej wizji parafii otwartej i służebnej* wygłosił bp Waldemar Musioł (biskup pomocniczy diecezji opolskiej). Stwierdził on, że otwartość i służebność parafii wynikają z misyjnej natury Kościoła, którego podstawowym zadaniem jest służba zbawieniu. Parafia otwarta dostrzega i uznaje podmiotowość wiernych, którzy współuczestniczą w dziele zbawczym całego Kościoła. Służebność zaś realizuje się poprzez ewangeliczne zaangażowanie, modlitwę, katechezę i dzieła *caritas*. Całość wykładu puentowało stwierdzenie, że parafia o tyle będzie wspólnotą namaszczonej Duchem Świętym, o ile komuniam wiernych będzie miała nastawienie soteriologiczne i będzie bardziej wyrazem przyjętego od Boga daru, aniżeli dziełem zorganizowanym przez człowieka.

W trzecim wystąpieniu ks. prof. ucz. dr. hab. Tomasz Wielebski (UKSW) nakreślił problem *Synodalność a nawrócenie pastoralne i duszpasterstwo misyjne parafii*. Wskazał, że rzeczywistości te – synodalność, nawrócenie pastoralne i duszpasterstwo misyjne – przenikają się wzajemnie i współpracują w celu tworzenia parafii jako wspólnoty wspólnot, czyli miejsca, w którym występuje różnorodność i komplementarność posług, charyzmatów, powołań oraz kompetencji. Ważnym punktem odniesienia w przedłożonym wystąpieniu była Instrukcja *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelicznej Kościoła*.

Refleksji naukowej nieustannie towarzyszyła modlitwa i prośba do Ducha Świętego o potrzebne łaski rozeznania kierunków, w jakich winny zdążyć parafie jutro. Drugiego dnia kongresu, wieczorem, odbyło się uwielbienie i wspólna modlitwa w intencji odnowy polskich parafii.

W trzecim dniu odbyły się dwie sesje. Tematyka pierwszej sesji plenarnej oscylowała wokół *Parafii w perspektywie badań teologicznych*. Druga zaś była tematyczna – do wyboru – podczas której każdy uczestnik mógł wybrać jedną z sześciu grup tematycznych. Były to: (1) *Liturgia w centrum życia parafii* – ks. dr Waldemar Bartocha (UKSW); (2) *Parafia szukająca* – ks. prof. dr hab. Leszek Szewczyk (UŚ); (3) *Formacyjne zadanie parafii* – ks. dr hab. Wojsław Czupryński (UWM); (4) *Rodzina w parafii* – ks. prof. ucz. dr hab. Roman Buchta (UŚ); (5) *Parafia a lokalne instytucje życia społecznego* – ks. dr Łukasz Simiński (UMK) oraz (6) *Tożsamość świecących i prezbiterów a ich współodpowiedzialność za parafię* – prof. ucz. dr hab. Jolanta Kurosz (UAM) i ks. prof. dr hab. Dariusz Lipiec (KUL).

Pierwszy wykład w ramach czwartej sesji plenarnej dotyczącej *Parafii w perspektywie badań teologicznych* wygłosiła prof. dr hab. Anna Zelma (UWM). Wystąpienie poświęcone było zagadnieniu *Katechezy parafialnej. Stan aktualny. Oczekiwania i wyzwania*. Przedłożone refleksje oddały wynik badań ankietowych przeprowadzonych wśród katechetów pracujących w różnych diecezjach w Polsce, a za zadanie miały wskazać opinie dotyczące różnych aspektów katechezy parafialnej: współpracy parafii i szkoły, zaangażowania rodziców, relacji proboszcz – katecheta czy też otrzymywanej pomocy. Poruszone zostały także wyzwania związane z ewangelizacją, katechizacją i formacją katechetów.

W drugim referacie dotyczącym *Przepowiadania słowa Bożego a wyzwania dla wspólnoty parafialnej* ks. prof. dr hab. Henryk Sławiński (UPJPII) podkreślił, że współczesna parafia jest wezwana do duszpasterskiego nawrócenia polegającego na przesunięciu akcentów zachowania dotychczasowego stanu rzeczy na potrzebę ewangelizacji współczesnego świata poprzez posługę słowa Bożego. Po ukazaniu klasycznego modelu homilii ks. prof. Henryk Sławiński wskazał, że istnieje ogromna potrzeba poprawy zarówno treści, jak i formy przepowiadania w polskich parafiach. Braki, jakie należy poprawić, dotyczą przede wszystkim treści teologicznych i katechetycznych, a nade wszystko mistagogicznych oraz odnoszących się do moralnego życia chrześcijanina.

W trzecim wystąpieniu ks. prof. ucz. dr hab. Piotr Kulbacki z Katolickiego Uniwersytetu Papieskiego omówił kwestię: *Liturgia źródłem i szczytem urzeczywistniania się wspólnoty parafialnej*. Refleksje dotyczące przeprowadzonych badań obrazu liturgii parafialnej uzyskane go z transmisji *on-line* podczas pandemii odpowiadały na następujące zagadnienia: na ile taki sposób celebrowania ujawniał misterium zbawienia, a na ile czynił je mało czytelnym; konieczność obrzędowego przygotowania Kościoła do sprawowania misterium, aby odzwierciedlało ono zbawczą naturę Kościoła oraz kwestia katechezy liturgii mistagogicznej w parafii.

Ostatnia prelekcja – ks. prof. dr hab. Wiesława Przygody (KUL) – ukazywała *Wyzwania dla wspólnoty parafialnej w zakresie diakonii chrześcijańskiej*. Wystąpienie ukazało parafię jako wspólnotę miłości diakonijnej, której cechą zasadniczą jest otwartość bram umożliwiających doświadczenie miłości Boga. Refleksji towarzyszyło pytanie o to,

jak dokonać odnowy misyjnej parafii, tak aby odzwierciedlała ona obraz miłujących się chrześcijan idących za Chrystusem. Taki model parafii jest możliwy, o ile dokona się rozwój duchowości religijnej wiernych, umocnią się relacje małżonków i więzi rodzinne, powstaną stałe grupy charytatywne umożliwiające doświadczenie altruizmu. Rozważania teologiczne oparte o nauczanie Magisterium Kościoła poprzedziła prezentacja wyników badań dotyczących Moralistic Therapeutic Deism.

Na koniec dnia odbyła się prezentacja parafii wyróżnionych w konkursie „Aktywna Parafia” organizowanym przez KAI. Przedstawiciele nagrodzonych i wyróżnionych parafii (duchowni i świeccy) zaprezentowali swoją działalność duszpasterską i charytatywną, dzieląc się doświadczeniem posługi i uzyskanymi owocami pracy.

W ostatnim dniu kongresu odbyła się piąta sesja plenarna, podczas której podsumowano prace wykonane w ramach sesji tematycznych, a przedstawiciele każdej z grup zaproponowali postulaty wynikające z przeprowadzonych refleksji. Po prezentacji poszczególnych grup odbył się panel dyskusyjny nad zasugerowanymi postulatami oraz wspólnymi siłami uczestnicy kongresu zdefiniowali najważniejsze kierunki działań dla Kościoła w Polsce w kontekście odnowy parafii. W ten sposób rozpoczął się trzeci etap realizacji paradygmatu teologiczno-pastoralnego „widzieć – oceniać – działać”, którego forma będzie dokonywała się przez najbliższe tygodnie i miesiące. Główny organizator kongresu – ks. prof. Tomasz Wielebski – zasugerował, że zaprezentowane postulaty będą przedstawione Komisji Duszpasterstwa KEP, wyrażając nadzieję, że włożony trud i wysiłek przyniosą odnowę polskich parafii i przyczynią się do wzrostu wiary chrześcijan. Zaprosił również, aby uczestnicy podzielili się doświadczeniem wyniesionym z kongresu przez wysłanie feedbacku na podany wcześniej adres e-mail. Całość wydarzenia zakończyła się wspólną modlitwą dziękczynną za owocnie spędzony czas.

O. ŁUKASZ FILIPIUK – paulin, posługujący w Krakowie na Skalce, podejmuje kształcenie w Szkole Doktorskiej na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie – dyscyplina nauki teologiczne. Szczególne zainteresowanie – to, co wiąże się z kulturą pro-life i obroną życia, zwłaszcza dziełem Duchowej Adopcji Dziecka Poczętego.